

Luonnonkasvien uuselintarvikestatus

Johanna Kinnunen

LT-INNO -hanke

9.10.2013

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

FOODWEST

KETEK[®]
TEKNOLOGIAKESKUS
KETEK OY

Rovaniemen
ammattikorkeakoulu
University of Applied Sciences
LUC

OULUN SEUDUN
AMMATTIKORKEAKOULU

ITÄ-SUOMEN
YLIOPISTO

HELSINGIN YLIOPISTO
RURALIA-INSTITUUTTI

Mikä on uuselintarvike?

- Elintarvike tai sen ainesosa, jolla ei ole ollut merkittävää käyttöhistoriaa elintarvikkeena EU:n alueella ennen 15.5.1997
 - Uuselintarvikeasetus (EY) N:o 258/97
- Elintarvikkeiden turvallisuus perustuu pääasiassa pitkään käyttöhistoriaan
 - Tavanomaisilta elintarvikkeilta ei edellytetä turvallisuusselvityksiä
- Uusilta markkinoille tulevilta elintarvikkeilta turvallisuus varmistettava etukäteen
- Uuselintarvikeluvan hakeminen ja turvallisuusselvitys, toimijakohtainen
 - Hakemusmenettely: arvioidaan tuotteen turvallisuus elintarvikkeena
 - Ilmoitusmenettely: olennaisesti olemassa olevia elintarvikkeita vastaavat tuotteet
 - Viranomaisen arvio vastaavuudesta

Uuselintarvikeasetus ja villikasvit

- Uuselintarvikeasetus koskee myös villikasveja
- Kukin kasvi, kasvinosa ja käyttötarkoitus tarkasteltava erikseen
 - Kasvin varma tunnistaminen
 - Käytetty kasvinosa ja käyttötarkoitus (esim. tee, salaatissa, ravintolisä)
 - Turvallisuuden varmistaminen
 - Tietolähteitä: käyttöhistoriatiedot, kirjallisuus, European Food Safety Authority (EFSA) Compendium, Myrkytystietokeskus
- Uuselintarvikestatuksen selvittäminen
 - Olemassa olevat luokittelut: uuselintarvike vai ei?
 - Löytyykö käyttöhistoriaa?

Tietolähteitä statuksen määrittämiseksi

- Elintarviketurvallisuusvirasto Eviran sivuilta löytyvät
 - Markkinoille hyväksytyt tai kieltopäätöksen saaneet uuselintarvikkeet
 - Komission päätökset uuselintarvikehakemuksista
 - Uuselintarvikeilmoitukset
 - Myös taulukko lupahakemuksista
- Novel Food Catalogue eli komission julkinen luettelo uuselintarviketulkinnoista
 - Status voi muuttua, kun esitetään uutta tietoa käyttöhistoriasta
- Nettox -kasviluettelo
 - Jos löytyy luettelosta, lähtökohtaisesti ei uuselintarvike
- Belgian ja Italian listat ravintolisissä sallituista kasveista
- Ranskan notifikaatioluonnos ravintolisissä sallituista kasveista

Uuselintarvikeluettelo Novel Food Catalogue

http://ec.europa.eu/food/food/biotechnology/novelfood/novel_food_catalogue_en.htm

Luokkamerkintä	Luokittelu	Peruste
	Ei uuselintarvike. Käyttö sallittu kaikissa elintarvikeryhmissä.	Löytyy merkittävää käyttöhistoriaa elintarvikkeena ennen 15.5.1997.
	Ei uuselintarvike ravintolisissä. Käyttö sallittu ravintolisissä. Käytön laajentaminen muihin elintarvikeryhmiin vaatii uuselintarvikeluvan.	Löytyy käyttöhistoriaa ravintolisänä ennen 15.5.1997.
	Uuselintarvike. Vaatii turvallisuusarvioinnin ja toimijakohtaisen luvan ennen markkinoille sattamista.	Ei löydy käyttöhistoriaa elintarvikkeena ennen 15.5.1997.
	Käyttöhistoriasta EU:n alueella keskusteltu. Ei vielä lopullista luokittelua.	Kaivataan lisätietoja.

Käyttöhistorian todentaminen

- Käyttöhistorian todentaminen toimijan vastuulla
- Aineiston arviointi: Evira + muiden jäsenmaiden uuselintarvikeasiantuntijat
 - Komission työryhmän ohje merkittävän käyttöhistorian arvioinnista
- Viranomaisten näkemys villikasveista ja käyttöhistoriasta:
 - Villikasvien kaupallista hyödyntämistä koskevat samat vaatimukset kuin muitakin elintarvikkeita, uuselintarvikeasetusta ei voida ohittaa
 - Luonnonyrttiopas hyvä tietolähde, mutta ei todenna merkittävää käyttöhistoriaa
 - Näyttö kaupallisesta hyödyntämisestä vaaditaan
 - Tee- tai maustekäyttö tms. pienimuotoinen käyttö ei pelkästään riitä todentamaan merkittävää käyttöhistoriaa elintarvikkeena

Käyttöhistorian todentaminen

- Käyttöhistoriaa elintarvikkeena ainakin yhdessä EU-jäsenvaltiossa ennen uusielintarvikeasetuksen voimaantuloa 15.5.1997
 - Ei huomioida rohdos- tai kosmetiikkakäyttöä, ravintolisäkäyttöä, pula-ajan käyttöä tai käyttöä lisäaineena, aromina tai uuttoliuottimena
- Dokumentaatio käyttöhistoriasta + turvallinen tuote → vapaa kaupallinen hyödyntäminen muu elintarvikelainsäädäntö huomioiden
- Arvioinnissa huomioidaan kaikki EU:n kaupallista käyttöhistoriaa tai ns. perinnekäyttöä koskeva tieto
 - Myyntitilastot
 - Laskut
 - Tuonti-/vientitilastot
 - Viralliset asiakirjat, esim. ruokasienilistat
 - Kansallinen ja EU:n lainsäädäntö
 - Katalogit, myyntiesitteet
 - Lehtiartikkelit
 - Reseptit
 - Keittokirjat
 - Asiantuntijoiden henkilökohtaiset todistajanlausunnot

Taustaa uuselintarvikestatusselvityksestä

- Selvityksessä mukana noin 90 luonnonkasvilajia
- Kasvinosakohtaiset selvitykset nykyisestä luokituksesta
 - Komission uuselintarvikeluettelo
 - Nettox-kasvilista
 - Italian, Belgian ja Ranskan luettelot ravintolisissä sallituista kasveista
- Lisäksi mahdollisten käyttörajoitusten selvittelyä:
 - EFSA Compendium, Myrkytystietokeskus, Lääkeluettelo

Elintarvikekäyttöön virallisesti hyväksytyt

- Ahomansikka: hedelmät
- Humala: kukinnot ("kävyt")
- Juolukka: hedelmät
- Kangasajuruoho: lehdet
- Kataja: hedelmät
- Koiranruusu: hedelmät
- Kumina: hedelmät
- Kurkkuyrtti: kukat
- Kuusi: kerkät
- Lakka: hedelmät
- Mesimarja: hedelmät
- Metsälehmus: kukat
- Mustaherukka: hedelmät
- Mustikka: hedelmät
- Niittysuolaheinä: lehdet
- Nokkonen: lehdet
- Pihlaja: hedelmät
- Puolukka: hedelmät
- Vadelma: hedelmät
- Ruiskaunokki: kukat
- Variksenmarja: hedelmät
- Voikukka: lehdet
- Väinönputki: lehdet, ruoti, varsi

Ravintolisäkäyttö

- Kasvilajeja/kasvinosia hyväksytty erittäin laajasti
 - Italian ja Belgian luettelot ravintolisissä sallituista kasveista
 - Ranskan notifikaatioluonnos ravintolisissä sallituista kasveista
- Status koskee kasvinosan käyttöä esim. jauheena, ei uutteita
 - Uutteet arvioitava erikseen
 - Pääsääntöisesti vesiuutteet vastaavat kasvin statusta
- Esimerkkejä ravintolisissä sallituista kasveista:
 - Peltokorte: maanpäälliset osat
 - Isohirvenjäkälä: kaikki osat
 - Kamomillasaunio: kaikki osat
 - Maitohorsma: maanpäälliset osat
 - Mustikka: lehdet, nuoret versot
 - Puna-apila: maanpäälliset osat, kukat
 - Puolukka: lehdet, kukat, nuoret versot
 - Ruusujuuri: juuret

Käyttörajoituksia?

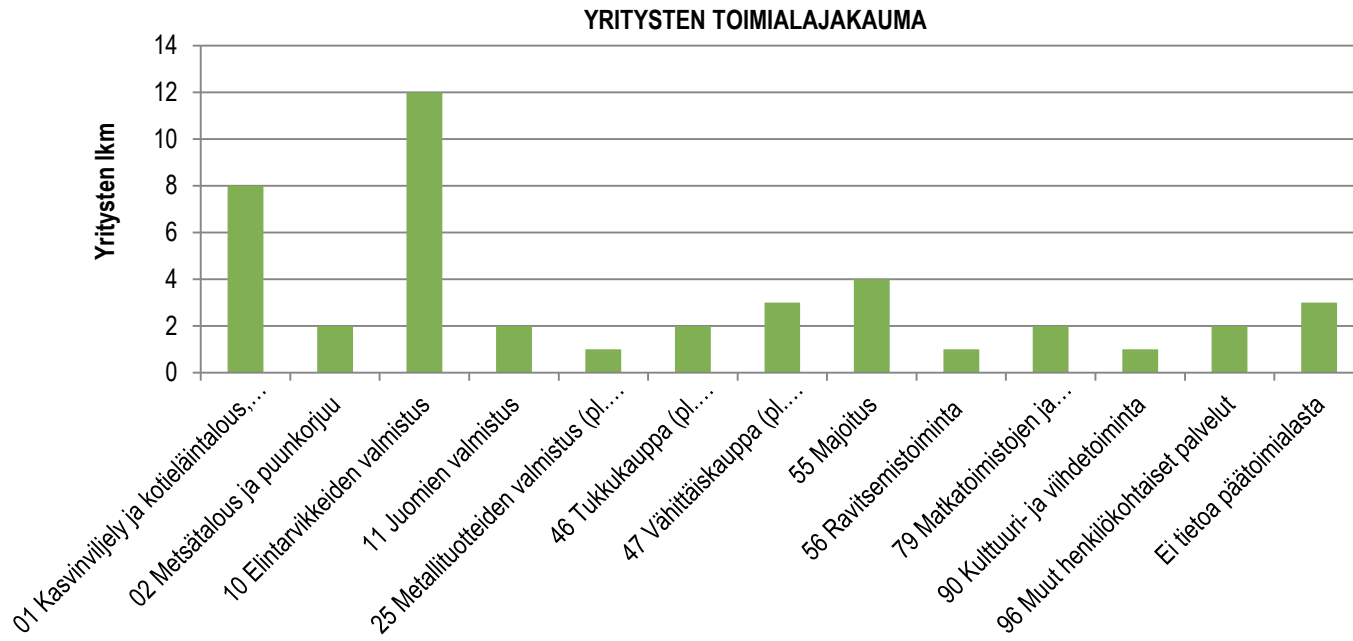
- EFSA Compendium:
 - Löytyi paljonkin selvitykseen kuuluneita kasvilajeja/kasvinosia
 - Luonnontuotealan kannalta merkittäviä mm.
 - Horsmat: maanpäälliset osat
 - Siankärsämö: maanpäälliset osat
 - Vadelma: lehdet
 - Mutta mikä käytännön merkitys? Tapauskohtainen arviointi?
 - Listalla elintarvikekäyttöön hyväksytyjä esim.
 - Ajuruohot: maanpäälliset osat (lehdet)
 - Humala: kukinnot
 - Kataja: marjat
 - Kumina: hedelmät

Käyttörajoituksia?

- Myrkytystietokeskus
 - Suuri osa luokiteltu myrkyttömiksi (44 kasvilajia/-sukua)
 - Myrkyllinen, lähinnä paikallisia ärsytysoireita
 - 4 kasvilajia/-sukua: karhunputket, koiranputki, nokkonen, siankärsämö
 - Myrkyllinen, oireita harvoin pienen määrän syöneelle
 - 14 kasvilajia/-sukua, mm. kanerva, kortteet, piiskut, puolukan lehdet
 - Kohtuullisesti käytettynä tai oikein käsiteltynä myrkytön: hierakat, kataja, käenkaalit
 - Myrkyllinen, mahdollisesti vakava myrkytys
 - Ei mikään selvitykseen sisältyneistä kasvilajeista
- Lääkeluettelo:
 - Karhunputket, kurkkuyrtti, maarianohdake, pajut (kuori), sianpuolukka
 - Lääkeluettelon rohdoksia sisältäviä valmisteita voidaan myydä elintarvikkeina, mikäli valmisteen käyttö perustuu muuhun kuin lääkkeelliseen vaikutukseen

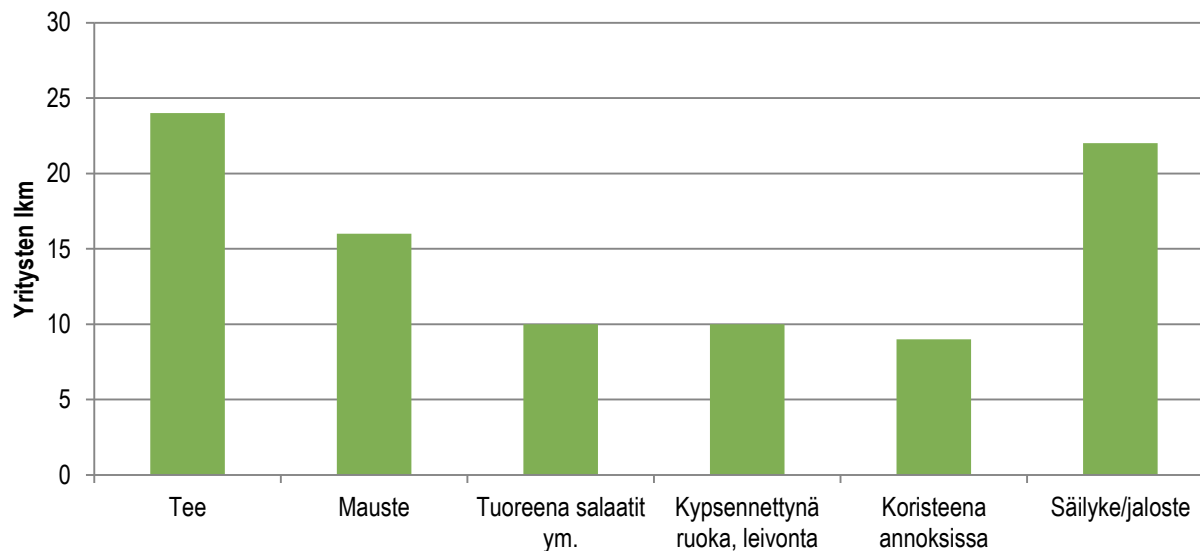
Yritysten villikasvien elintarvikekäyttö

- Kasvinosakohtaiset selvitykset elintarvikekäytöstä
- 43 yritystä, tietoja kyselyllä sekä internetsivuilta

Luonnonkasvien elintarvikekäyttömuodot

- Kohdeyritysten päätoimialat painottuneet elintarvikkeiden jalostukseen ja kasvinviljelyyn →
- Yleisimpiä käyttömuotoja teekäyttö sekä jalosteet/säilykkeet

Merkittäviä kasveja, joilta status puuttuu

Kasvilaji	Kasvinosa
Maitohorsma	Kukat, lehdet (versot, varret)
Mesiangervo	Kukat, lehdet (versot)
Mustaherukka	Lehdet
Siankärsämö	Kukat, lehdet (koko yrtti, kukinnot)
Vadelma	Lehdet (versot, kukat)
Hies- ja rauduskoivu	Lehdet, mahla
Kanerva	Kukat
Mustikka	Lehdet (versot, kukat)
Poimulehdet	Lehdet (kukat, kukkavarret, versot)
Voikukat	Kukat (nuput, juuret, siemenet)
Puna-apila	Kukat (kukinnot, lehdet)
Kamomillasaunio	Kukat
Kataja	Kerkät
Pihlaja	Lehdet (kukat, silmut)

- Kohdeyritysten päätoimialat painottuneet elintarvikkeiden jalostukseen ja kasvinviljelyyn
- Yleisiä käyttömuotoja **tee- ja maustekäyttö**, jalosteet/säilykkeet
- Ravintolakäyttö selvityksessä suhteellisen vähällä painoarvolla
 - **Käenkaali, pihatähtimö, suolaheinät, vuohenputki**
 - Kehäkukka, maarianheinät, nokkosen versot, siemenet, hapro, väinönputken juuret.. ?

Pienimuotoinen käyttö?

- Merkittäväksi käyttöhistoriaksi ei yleisesti katsota tee- tai maustekäyttöä
- Komission tulkinnasta poiketen Evira voi kansallisesti sallia kasvin rajoitetun pienimittakaavaisen käytön esim. teetyyppisissä tuotteissa, mikäli käyttöhistoriaa tälle kasville löytyy samassa tuoteryhmässä
 - Esim. pakurin (FS) pienimittakaavainen käyttö sallittu Suomessa
- Tulkinta on kansallinen eikä päde sellaisenaan muissa jäsenvaltioissa
- Tällainen tulkinta jo olemassa peltokortteella (FS)
- Mikä on suhtautuminen muuhun pienimuotoiseen käyttöön, esim. annoskoristeet? Esim.
 - Apilat
 - Käenkaali
 - Poimulehti
 - Kanerva
 - Orvokit
 - Siankärsämö
 - Kehäkukka
 - Pihlaja
 - Voikukka

Käyttöhistoriatietojen selvittelyn tilanne

- Käyttöhistoriatietoja kirjallisuudesta selvitelty joidenkin kasvien osalta
 - Anneli Salmela, ProAgria Lappi, Lappi LUO
- Teekäytön historiaa ilmennyt jo usealta yritykseltä
 - Mainittu yli 40 kasvilajia
- Suomen Terveystuotekauppioiden Liitto ry:llä tietokanta, jossa tiedot noin 900:sta 1990-luvulla markkinoilla olleesta luontaistuotteesta ja luontaistuotekaupan teevalmisteesta
 - Tietokanta on ollut pohjana vuonna 1994 ilmestyneessä WSOY:n Luonnonlääkeopas –kirjassa

Jatkosta

- Yhteistyö
 - Toimijoiden yhteistyötä luonnonkasvien käyttöhistoriatietojen keräämiseksi
 - Eviran ei-julkiset tietolähteet
- EU-linjauksia laajemmat kansalliset hyväksynnät tietyissä tapauksissa?
 - Ravintolisissä hyväksytyt tuotteen pienimuotoisen käytön salliminen myös muissa elintarvikekategorioissa
 - Esim. tee- ja maustekäyttö, annoskoristeet
- Muiden maiden käytännöt ja perinteisesti ravintona hyödynnetyt kasvit?
 - Rajanveto: uuselintarvike – ei-uuselintarvike
 - Tarkennusta 'merkittävä käyttöhistoria' –termiin, esim. vaatimukset kaupallisesta käyttöhistoriasta

Lähteitä

Uuselintarvikeasetus (EY) N:o 258/97

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31997R0258:FI:HTML>

Komission uuseliintarvikesivut

http://ec.europa.eu/food/food/biotechnology/novelfood/index_en.htm

Komission uuseliintarvikeluettelo

http://ec.europa.eu/food/food/biotechnology/novelfood/novel_food_catalogue_en.htm

EuroFIR Nettox Plant List - Kasvuluettelon voi tilata sähköpostitse osoitteesta fdnc@ifr.ac.uk

http://www.eurofir.org/?page_id=161

Belgian luettelo ravintolisissä sallituista kasveista

http://www.health.belgium.be/filestore/19077559_FR/20120320%20Consolidated%20version%20KB%2029%20Augustus%201997_2_FR.pdf

Italian luettelo ravintolisissä sallituista kasveista

http://www.salute.gov.it/imgs/C_17_pagineAree_1268_listaFile_itemName_2_file.pdf

Ranskan notifikaatioluonnos ravintolisissä sallituista kasveista

<http://ec.europa.eu/enterprise/tris/pisa/cfcontent.cfm?vFile=120120728EN.DOC>

Komission ohje käyttöhistorian todentamisesta

http://ec.europa.eu/food/food/biotechnology/novelfood/documents/substantial_equivalenc_en.pdf

Elintarviketurvallisuusvirasto Evira

<http://www.evira.fi/portal/fi/elintarvikkeet/valmistus+ja+myynti/uuselintarvikkeet/>

Koulutusaineistoa, Sanna Viljakainen, ylitarkastaja, Elintarviketurvallisuusvirasto Evira

http://www.evira.fi/files/attachments/fi/elintarvikkeet/valmistus_ja_myynti/kasvikset/luonnonvaraiset_kasvikset/luonnonyrtyt_haitalliset_aineet_ja_uuselintarvikkeet.pdf

Suomen uuseliintarvikelautakunta

<http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/elintarvikkeet/muuntogeenisetjauuselintarvikkeet/uuselintarvikelautakunta.html>

Scientific report of EFSA: Compendium of botanicals reported to contain naturally occurring substances of possible concern for human health when used in food and food supplements

<http://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/doc/2663.pdf>